

Затверджено Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України для використання
у вищих навчальних закладах

ПСИХОЛОГІЯ

Базовий підручник
для студентів
вищих навчальних закладів

CF FOLIO

ПСИХОЛОГІЯ

Затверджено Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України як підручник для студентів
вищих навчальних закладів

1605847

Харків
«Фоліо»
2012

Частина I
ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА

<i>Розділ 1.</i> Вступ до психології	10
1.1. Об'єкт, предмет і завдання дослідження в психології	10
1.2. Основні види психічних явищ	20
1.3. Місце психології в системі наук	29
1.4. Галузі і внутрішня структура психології	34
<i>Розділ 2.</i> Методологія і методи психології	43
2.1. Методологічні основи сучасної психології	43
2.2. Принципи психології	50
2.3. Класифікації методів психології	54
2.4. Характеристика організаційних, емпіричних, кількісних, якісних та інтерпретаційних методів у психології	55
<i>Розділ 3.</i> Становлення психології як науки.	
Історичний екскурс	60
3.1. Етапи розвитку психології	60
3.2. Розвиток вітчизняної психології	74
3.3. Основні напрями сучасної психологічної науки	78
<i>Розділ 4.</i> Психофізіологічні механізми психічної діяльності...	93
4.1. Проблема зв'язку психіки з мозком	93
4.2. Загальна характеристика мозку людини	96
4.3. Поняття про рух та побудову рухів	99
4.4. Загальне поняття про функціональні асиметрії мозку	105
4.4.1. Визначення функціональних асиметрій мозку	105
4.4.2. Специфіка законів функціональної асиметрії мозку	106
4.4.3. Види функціональних асиметрій мозку	107
4.4.4. Методи дослідження функціональних асиметрій мозку та основні результати досліджень	109
4.4.5. Функціональні асиметрії мозку та ефективність діяльності	117
4.4.6. Особливості психічних процесів, пов'язаних із функціональною асиметрією мозку	118
4.4.7. Особливості переробки інформації правою та лівою півкулями	119

Частина II
СВІДОМІСТЬ І НЕСВІДОМЕ

<i>Розділ 5.</i> Свідомість і психіка	122
5.1. Загальне уявлення про свідомість	122

5.2. Структура, властивості й функції свідомості	126
5.2.1. Структура свідомості	126
5.2.2. Властивості свідомості людини	132
5.2.3. Функції свідомості людини	133
5.3. Самосвідомість	133
5.4. Становлення свідомості людини	140
Розділ 6. Несвідоме	155
6.1. Історичні аспекти становлення вчення про несвідоме	155
6.2. Види й прояви неусвідомлюваних процесів	161
6.2.1. Неусвідомлювані механізми свідомих дій	162
6.2.2. Несвідомі спонукачі свідомих дій	168
6.2.3. «Надсвідомі» процеси	171
6.2.4. Механізми й процеси підпорогового сприйняття об'єктів	174
6.2.5. Структури суспільного несвідомого	174
6.3. Методи дослідження неусвідомлюваних процесів	175
6.4. Психологічний захист особистості	176

Частина III

ОСОБИСТІТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ І СПІЛКУВАННІ

Розділ 7. Психомоторика й дія	187
7.1. Загальне поняття психомоторики	187
7.2. Механізми організації рухів	189
7.3. Процес формування рухової навички	197
Розділ 8. Діяльність	201
8.1. Поняття діяльності	201
8.2. Діяльність як теорія та пояснювальний принцип	205
8.3. Діяльність як об'єкт дослідження	210
8.4. Суб'єкт діяльності	214
8.5. Види діяльності	216
Розділ 9. Спілкування	221
9.1. Поняття спілкування. Процеси спілкування. Спілкування й діяльність	221
9.2. Спілкування й стосунки. Типи стосунків	223
9.3. Форми й види спілкування	225
9.4. Функції і сторони спілкування	226
9.4.1. Комунікативний бік спілкування	227
9.4.2. Перцептивний аспект спілкування	238
9.4.3. Інтерактивний аспект спілкування	247
Розділ 10. Особистість	263
10.1. Категорія особистості	263
10.2. Теорії особистості	265
10.2.1. Психодинамічні теорії	266
10.2.2. Гуманістичні теорії	270
10.2.3. Диспозиційні теорії	271

10.2.4. Когнітивні теорії	273
10.2.5. Діяльнісні теорії	274
10.3. Розвиток особистості	277

Частина IV ПІЗНАННЯ

<i>Розділ 11. Відчуття. Сприйняття</i>	284
11.1. Поняття відчуття	284
11.2. Види відчуттів	285
11.3. Основні властивості й характеристики відчуттів	287
11.4. Адаптація і взаємодія відчуттів	291
11.5. Характеристика основних видів чутливості	294
11.5.1. Зорові відчуття	294
11.5.2. Слух (слухова чутливість)	297
11.5.3. Нюх (чутливість до запахів)	298
11.5.4. Смакові відчуття	299
11.5.5. Шкірна і больова чутливість	299
11.5.6. Кінестетична та вестибулярна чутливість	300
11.6. Поняття сприйняття	300
11.7. Властивості сприйняття	303
11.8. Класифікація процесів сприйняття	307
11.9. Ілюзії сприйняття	310
<i>Розділ 12. Увага</i>	313
12.1. Поняття уваги	313
12.2. Психофізіологічні механізми уваги	317
12.3. Види уваги	319
12.4. Властивості уваги та їх взаємозв'язок	322
12.5. Відволікання, неуважність та порушення уваги	325
12.6. Вікові закономірності розвитку уваги	328
<i>Розділ 13. Пам'ять</i>	334
13.1. Визначення й загальна характеристика пам'яті	334
13.2. Класифікації видів пам'яті	337
13.3. Психофізіологічні основи пам'яті	362
13.4. Процеси пам'яті	364
<i>Розділ 14. Мислення</i>	381
14.1. Загальна характеристика мислення	381
14.2. Мислення як процес. Етапи розумового процесу	385
14.3. Логічні форми мислення	395
14.4. Види мислення й рівні його протікання	397
14.5. Співвідношення придбаного та вродженого у мисленні людини	401
14.6. Індивідуальні особливості мислення	405
14.7. Зв'язок мислення з іншими психічними явищами	407
<i>Розділ 15. Уява</i>	411
15.1. Сутність і функції уяви	411
15.2. Психофізіологічні основи уяви	419

15.3. Процес уяви: його структура, способи й прийоми . . .	420
15.4. Види уяви	427
15.5. <i>Форми прояву уяви</i>	432
15.6. Уява й творчість	437
15.7. Індивідуальні особливості уяви	439
<i>Розділ 16. Мова і мовлення</i>	443
16.1. Загальна характеристика мовлення і мови	443
16.2. Історія становлення вивчення мовлення і мови в психології	449
16.3. Фізіологічні основи мовлення	456
16.4. Види і функції мовлення	459
<i>Розділ 17. Інтелект</i>	471
17.1. <i>Поняття інтелекту</i>	471
17.2. Розвиток інтелекту в онтогенезі	472
17.3. Теорії інтелекту в західній та вітчизняній психології	473
17.4. Соціальний інтелект	480
17.5. Емоційний інтелект	487

Частина V

ПСИХІЧНА РЕГУЛЯЦІЯ ПОВЕДІНКИ І ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Розділ 18. Емоції і почуття</i>	492
18.1. Визначення й сутність емоцій	492
18.2. Функції емоцій	499
18.3. Теорії емоцій	504
18.4. Класифікації емоцій	519
18.5. Основні форми емоційних переживань	528
<i>Розділ 19. Воля</i>	544
19.1. Визначення й сутність волі	544
19.2. Функції волі	552
19.3. Структура вольового акту	553
19.4. Вольові якості особистості	558
19.5. Теорії волі	563
19.6. Порушення вольової регуляції поведінки	567
<i>Розділ 20. Психічні стани</i>	571
20.1. Загальні уявлення про психічні стани	571
20.2. Класифікація психічних станів	572
20.3. Структурно-функціональна організація психічних станів	575
20.4. <i>Психічні</i> стани і діяльність людини	576
20.4.1. Функціональні стани людини	576
20.4.2. Характеристики-психічних станів, пов'язаних з діяльністю	578
20.5. Діагностика і регуляція психічних станів	589
20.5.1. Методи діагностики психічних станів	589
20.5.2. Методи регуляції психічних станів	597

Частина VI
ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОПЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЛЮДИНИ

<i>Розділ 21. Спрямованість</i>	602
21.1. Загальна характеристика спрямованості	602
21.2. Поняття мотивації в психології	605
21.3. Потреби	612
21.4. Мотиви	617
21.5. Основні форми мотивів	621
<i>Розділ 22 Темперамент</i>	625
22.1. Поняття темпераменту	625
22.2. Якості темпераменту	627
22.3. Типи темпераменту	628
22.4. Теорії темпераменту	630
22.5. Проблема відносної цінності різних типів темпераменту	639
22.6. Співвідношення вродженого і набутого в темпераменті	641
22.7. Співвідношення темпераменту та характеру	642
22.8. Прояв темпераменту в реальному житті	645
<i>Розділ 23. Характер</i>	649
23.1. Поняття характеру	649
23.2. Теоретичні й емпіричні підходи до дослідження характеру	653
23.3. Формування характеру	665
<i>Розділ 24. Здібності</i>	669
24.1. Поняття «здібності» та підходи до їх дослідження	669
24.2. Розвиток здібностей	679
24.3. Класифікація здібностей	684
24.4. Структура здібностей	685

Частина VII
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ

<i>Розділ 25. Людина в освітніх системах</i>	689
25.1. Психологія в педагогічній практиці	689
25.2. Психологія навчання	690
25.3. Навчальна діяльність, її структура та форми організації	694
25.4. Психологія виховання	699
25.5. Психологія педагогічної діяльності та особистість вчителя	703
25.5.1. Загальна характеристика та структура педагогічної діяльності	703
25.5.2. Особистість учителя, педагогічні здібності вчителя	705

25.6. Психологічна служба в галузі освіти	708
25.6.1. Проблеми сучасної системи освіти	708
25.6.2. Структура та нормативно-правова база психологічної служби в освіті	711
25.6.3. Зміст діяльності та основні види роботи практичного психолога в закладах освіти	712
25.6.4. Вимоги до практичного психолога закладу освіти	713
<i>Розділ 26. Людина в політиці та економіці</i>	716
26.1. Людина й економіка	716
26.2. Людина і політика	726
<i>Розділ 27. Людина і культура</i>	738
27.1. Психологічний вимір культури	738
27.1.1. Культура як соціальний феномен	738
27.1.2. Функції культури	742
27.1.3. Принципи дослідження феноменів культури в психології	744
27.1.4. Становлення етнічної психології	747
27.2. Етнокультурна варіативність соціалізації	753
27.2.1. Соціалізація, інкультурація і культурна трансмісія	753
27.2.2. Етнографія і етнопсихологія дитинства	755
27.2.3. Порівняльно-культурне вивчення соціалізації	757
27.3. Універсальні і культурно-специфічні аспекти спілкування	760
27.3.1. Залежність комунікації від культурного контексту	760
27.3.2. Експресивна поведінка і культура	764
27.3.3. Міжкультурні відмінності та стереотипи	766
27.3.4. Атрибуція та міжкультурні відмінності	772
27.4. Етнокультурна варіативність регулювальників соціальної поведінки	777
<i>Розділ 28. Людина в технічних системах</i>	783
28.1. Особливості становлення інженерної психології	783
28.1.1. Основні поняття, цілі і завдання інженерної психології	783
28.1.2. Історія розвитку інженерної психології	788
28.2. Діяльність оператора в системі «людина—машина»	791
28.2.1. Класифікація систем «людина—машина»	791
28.2.2. Показники ефективності, надійності й безпеки функціонування системи «людина—машина»	794
28.2.3. Особливості операторської діяльності в системі «людина—машина» і її основні етапи	796

28.2.4. Психологічний зміст діяльності оператора в системі «людина—машина»	800
28.3. Чинники успішності операторської діяльності	809
28.3.1. Загальна характеристика чинників успішності операторської діяльності	809
28.3.2. Працездатність, функціональні стани та ефективність діяльності людини-оператора	811
28.4. Професійна придатність операторів	816
28.4.1. Професійний відбір	816
28.4.2. Професійне навчання	820
<i>Розділ 29. Людина і здоров'я</i>	824
29.1. Загальна характеристика поняття здоров'я	824
29.2. Фізичне, психічне і соціальне здоров'я	827
29.3. Валеонастановлення	836
29.4. Питання психосоматики в контексті психології здоров'я	839
<i>Розділ 30. Стать і гендер людини</i>	845
30.1. Категорія статі та гендеру у психології	845
30.2. Критерії гендеру	849

Психологія: підручник для студентів вищих навчаль-
П86 них закладів / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка;
худож.-оформлювач Ю.Ю.Романіка. — Харків: Фоліо
2012. — 863с.

ISBN 978-966-03-5950-5.

Підручник відображає основний зміст дисципліни
"Психологія" відповідно до вимог національного стандарту
України у сфері вищої професійної освіти. В ньому висвітлюється
сучасний стан
психології як системи теоретичних знань і експериментальних фактів,
представлено шлях становлення психологічної науки, а
також розкриваються взаємозв'язки класичних та сучасних поглядів
вітчизняних і закордонних вчених на закономірності психічного
життя людини.

Для студентів, аспірантів, викладачів.

ББК 88